

MAAR WAAR KOM JE ÉCHT VANDAAN?

Eerder verschenen van Robert Vuijsje

Alleen maar nette mensen (2008)

Beste vriend (2012)

Kaaskoppen (2016)

Salomons oordeel (2019)

Robert Vuijsje

Maar waar kom je écht vandaan?

100 verhalen over de Nederlandse identiteit

LEBOWSKI PUBLISHERS
AMSTERDAM 2020

© Robert Vuijsje, 2020

© Lebowski Publishers, Amsterdam 2020

Alle interviews in deze bundel zijn eerder gepubliceerd in *de Volkskrant*

Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam

Auteursfoto: Jan Willem Kaldenbach

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 5963 4

ISBN 978 90 488 5964 1 (e-book)

NUR 401

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Inhoud

Inleiding	9
1. Soundos El Ahmadi	19
2. Fresku	23
3. Atilay Uslu	27
4. Noraly Beyer	31
5. Sylvana Simons	35
6. Won Yip	39
7. Hef	43
8. Zarayda Groenhart	47
9. Leroy Fer	51
10. Özcan Akyol	55
11. Sunnery James & Ryan Marciano	59
12. Anna Nooshin	63
13. Sandra Reemer	67
14. Dries Boussatta	71
15. Mano Bouzamour	75
16. Simone Weimans	79
17. San Fu Maltha	83
18. Karin Amatmoekrim	87
19. MocoManiac	91
20. Giovanca Ostiana	95
21. Dilan Yurdakul	99
22. Sait Cinar	103
23. Dehlia Timman	107
24. Soenil Bahadoer	111
25. Jayh Jawson	115
26. Rotjoch	119

27.	Jeroen Pauw	123
28.	Johan Fretz	127
29.	Diana Matroos	131
30.	Achmed Akkabi	135
31.	Franc Weerwind	139
32.	Sevn Alias	143
33.	Khalid Boulahrouz	147
34.	Gerda Havertong	151
35.	Jörgen Raymann	155
36.	Simon Tahamata	159
37.	Def Rhymz	163
38.	Cynthia McLeod	167
39.	Touria Meliani	171
40.	Lavinia Meijer	175
41.	Akwasi	179
42.	Tania Kross	183
43.	Malik Azmani	187
44.	Typhoon	191
45.	Fajah Lourens	195
46.	Dennie Christian	199
47.	Rob Malasch	203
48.	Zihni Özdil	207
49.	Winonah de Jong	211
50.	Raquel van Haver	215
51.	Natacha Harlequin	219
52.	Ahmed Marcouch	223
53.	Bilal Wahib	227
54.	Micha Wertheim	231
55.	YousToub	235
56.	Pete Philly	239
57.	Olcay Gulsen	243
58.	Murat Isik	247
59.	Laetitia Griffith	251

60.	Gerard Cox	255
61.	Nadia Bouras	259
62.	Barry Hay	263
63.	Mo Sahib	267
64.	Willem de Bruin	271
65.	Cihan Karadavut	275
66.	Fernando Halman	279
67.	Yootha Wong-Loi-Sing	282
68.	Serdar Gözübüyük	286
69.	Carolina Dijkhuizen	290
70.	Mustapha Nakhli	294
71.	André Dongelmans	298
72.	Edgar Burgos	302
73.	Woenzelaar	306
74.	Samira Rafaela	310
75.	Avinash Bhikhie	314
76.	Shady El-Hamus	318
77.	Edwin Jonker	322
78.	Tabitha	326
79.	Salo Muller	330
80.	Dopebwoy	334
81.	Humphrey Lamur	338
82.	Numidia	342
83.	Amanda van Hesteren	346
84.	Sjaak	350
85.	Charl Landvreugd	354
86.	Chivv	358
87.	Abdelkader Benali	362
88.	Deniz Üresin	366
89.	Karim Erja	370
90.	Bokoeram	375
91.	Dido Michielsen	378
92.	Amade M'charek	381

93.	Catherine Keyl	385
94.	Ajouad El Miloudi	389
95.	Sinan Çankaya	392
96.	Najib Amhali	396
97.	Dinand Woesthoff	400
98.	Orlando Engelaar	404
99.	Oumayma Elboumeshouli	408
100.	Jay-Way	412

Inleiding

De autochtone Nederlanders die zich sinds kort afvragen waarom ze ineens wit moeten worden genoemd terwijl ze toch gewoon blank waren.

De jonge Nederlandse Marokkanen die niet alleen rekening moeten houden met het meedogenloze oordeel van de Hollanders, maar ook van wat zogenaamd hun eigen mensen zouden zijn.

De inwoners van Brabant of Friesland die zich helemaal geen Hollanders voelen, maar wel zo worden genoemd omdat het een handige aanduiding is voor autochtone Nederlanders.

De Nederlandse Surinamers en Antillianen die sinds 11 september 2001 lijdzaam hebben moeten toezien hoe Nederlandse Turken en Marokkanen een monopolie kregen op gediscrimineerd worden. Waarom ging het alleen nog maar over de moslims? Alsof wij het niet meer moeilijk hebben in dit land.

De Nederlandse Turken en Marokkanen die sinds de opkomst van Black Lives Matter denken: wat is dit, het ging in dit land toch over ónze discriminatie?

De Hollanders die sinds Black Lives Matter denken: wat is nu eigenlijk het probleem, waarom moet ik ineens veranderen, het ging toch goed hier?

De Nederlanders met roots op Aruba, Bonaire, Curaçao of Sint Maarten die geen Antillianen willen worden genoemd omdat het een koloniale term is.

De ingewikkelde relatie tussen Nederlandse Afro-Surinamers

en Ghanezen, met als ingrediënten: pesten, onderlinge discriminatie en slavenhandel.

De Nederlandse Afro-Surinamers die, tot woede van de Hindoestanen, Javanen en Chinezen, in het nationale debat van dit land het hele podium voor zichzelf hebben opgeëist.

Nederlanders met een oorsprong in Marokko en Turkije, twee landen die nergens anders ter wereld iets met elkaar te maken hebben, die tot hun verbazing in Nederland worden gezien als hetzelfde volk.

Alle andere Noord-Afrikanen, van Egyptenaren tot Algerijnen en Tunesiërs, die in Nederland voor het gemak Marokkanen worden genoemd.

En natuurlijk de joden, die wanhopig duidelijk proberen te maken: hallo, wij zijn er ook nog. Wij hebben zelfs het unieke voorrecht om door iederéén te worden gehaat, maar niemand die het meer wil zien.

Sinds de zomer van 2014 praat ik voor *de Volkskrant* iedere week met een Nederlander over zijn of haar afkomst. Die gesprekken worden, volgens modern gebruik, verschillend beoordeeld. Vanaf de extreme rechterzijde bezien ben ik een naïeve sukkel en een allochtonenknuffelaar. De extreme linkerkant vraagt zich af waarom een geprivilegieerde witte man als ik mensen van kleur mag ondervragen over een onderwerp waar ik niets van af kan weten. Zelf probeer ik via de honderd gesprekken in dit boek een verhaal te vertellen dat met de dag gelaagder, ongemakkelijker en diffuser wordt.

De meeste gesprekken gingen over de niet-Nederlandse afkomst van de geïnterviewde en welke rol die speelde in het dagelijks leven. Al snel werd duidelijk dat die voor alle gesprekspartners een rol speelde, of ze dat wilden of niet. Grof gezegd: aan de ene kant van het spectrum bevinden zich de landgenoten die de hele dag over niets anders lijken na te denken dan hun

afkomst. Aan de andere kant, en zij bevinden zich meestal hoog op de maatschappelijke ladder, zijn daar de Nederlanders die niet willen worden aangesproken op de migratie van hun (voor)ouders. Maar ook deze laatste categorie wordt gedwongen zichzelf tot dit onderwerp te verhouden.

Waar een autochtone Nederlander naar waarheid kan zeggen dat hij nooit een reden heeft gehad om na te denken over zijn afkomst, daar bestaat die luxe niet voor Nederlanders met een migratieachtergrond, zoals de recentste officiële benaming luidt. Zelf vind ik, geloof ik, dat zwartharige Nederlanders een overzichtelijkere term is.

Tussen de twee hierboven genoemde karikaturale extremen bestaan vele, soms subtiel van elkaar verschillende gradaties. De honderd mooiste voorbeelden daarvan zijn verzameld in dit boek. De titel verwijst natuurlijk naar de dialoog die iedere zwartharige Nederlander uit het hoofd kent. Steeds weer dezelfde vraag: waar kom je vandaan? Gevolgd door: nee, waar kom je écht vandaan?

Zelf kreeg ik deze twee vragen vooral in mijn jonge jaren, toen ik nog zwart haar had. De eerste vraag beantwoordde ik dan met: ik kom uit Amsterdam. Maar wat moest ik antwoorden op die andere? Mijn vader heeft een Nederlands-joodse vader en een autochtoon Nederlandse moeder. Mijn moeder heeft twee joodse ouders en is geboren in New York. Haar ouders werden geboren in Egypte en Israël, destijds Palestina geheten. En hún ouders kwamen uit Polen en Oekraïne. De vraag waar ik écht vandaan kom, beantwoordde ik daarom meestal met: ik ben joods. Dat leek me de simpelste verklaring voor de vraag waarom ik niet voldeed aan het beeld van hoe een Nederlander er kennelijk uit hoort te zien.

In mijn jonge jaren, toen de Tweede Wereldoorlog nog niet zo lang geleden was, leek het ook duidelijker dat een jood iets anders is dan een autochtone Nederlander, of zoals het tegen-

woordig heet: een witte Nederlander. Ik vermoed dat hier de oorsprong ligt voor mijn interesse in dit onderwerp. In de familie van mijn vader hadden mijn opa en zijn drie broers de oorlog overleefd. Drie van de vier broers konden vrijwel nergens anders over praten. Uit de verhalen die zij vertelden trok ik de conclusie: wanneer het erop aankomt, horen wij kennelijk niet bij de witte Nederlanders.

En in de familie van mijn moeder, die als volwassene naar Nederland verhuisde en de taal spreekt met een buitenlands accent, is het helemaal moeilijk om de vraag te beantwoorden: maar waar kom je écht vandaan? In vier generaties ben ik de eerste die kinderen krijgt in het land waar ik zelf ben geboren. Wanneer wordt gevraagd waar ik écht vandaan kom, moet ik dan een land noemen? Ik ben hier geboren en voel me Nederlands, meer dan ik me met welk ander land dan ook verbonden voel. Maar ik weet ook dat ik als jood net zo goed in een ander land geboren had kunnen worden. Als kind vroeg ik verontwaardigd aan mijn ouders: dus papa kwam uit Amsterdam en mama uit New York, en jullie kozen voor Amsterdam?

Tijdens de honderd gesprekken in dit boek leidde het weleens tot een spraakverwarring. Hoe ik mezelf zie – dat beeld komt niet altijd overeen met hoe mensen zoals ik tegenwoordig worden gezien, in dit geval door andere minderheden. Mijn gesprekspartners zeiden: wat goed dat jij, als witte Nederlander, je hier zo voor interesseert. Of ze merkten op: o ja, het komt natuurlijk door je zwarte vrouw, daarom ben jij hier zo mee bezig.

Ik zei dan voorzichtig: nou eh, mijn halve familie is uitgemoord in dit land, vanwege hun afkomst, net als meer dan driekwart van de mensen zoals ik en dat gebeurde vijftwintig jaar voordat ik werd geboren – daarom ben ik van huis uit geïnteresseerd in de vraag hoe mensen met elkaar samenleven. Wat ik eigenlijk zou moeten zeggen en hopelijk denk ik daar de volgende keer aan: als jood zit ik overal tussenin, wij horen nergens bij, niet eens bij

de andere minderheden, dus ik denk dat ik de verhalen uit dit boek moet kunnen begrijpen.

En dan wordt het nog ingewikkelder. Aan mij werd gevraagd waar ik écht vandaan kwam omdat mensen het écht niet wisten. Mijn debuutroman ging over een jood die eruitziet als een Marokkaan. Het was geen toeval dat ik daarover wilde schrijven. Bij mijn oudste zoon zie ik nu hetzelfde gebeuren: ook hij wordt aangezien voor een Marokkaan. Zijn moeder, mijn ex-echtgenote, komt uit Brazilië. Wanneer aan Sonny wordt gevraagd waar hij écht vandaan komt, zegt hij, tot mijn grote woede: uit Brazilië. Ik roep dan: waarom zeg je niet dat je joods bent? Je denkt toch niet dat je het zwarte haar alleen van je moeder hebt?

In de zomer van 2019 speelde hij op het balkon van zijn huis in Amsterdam-Zuid. Het was de eerste keer dat hij een avond alleen thuis mocht zijn. Sonny was destijds bijna dertien, maar ziet er ouder uit. Het balkon ligt aan de achterkant van het huis. Omdat de woningbouwvereniging daar aan het werk was, stonden er steigers. In de schemering van de zomeravond was mijn zoon van het balkon op de steiger gestapt, dat is wat jongetjes kunnen doen als ze aan het spelen zijn. Tot uit een van de ramen in de binnentuin een geweer op hem werd gericht door een buurman die riep: 'Jij hoort hier niet.'

Sonny sprong terug naar binnen en belde 112. Een paar weken later, tijdens het mediationgesprek met de wijkagent, hoorden we dat het ging om een windbuks die dezelfde avond nog door de politie in beslag was genomen. De buurman vertelde lachend dat hij dit wapen had 'gepresenteerd' omdat hij mijn zoon aanzag voor een inbreker.

Ik herinner me hoe ontspannen en relativerend de buurman vertelde over een incident waarbij hij een twaalfjarig kind onder schot had gehouden. Eigenlijk zag hij nog steeds niet dat hier iets verkeerd was gebeurd. En zijn uitroep dat mijn zoon 'hier

niet hoort' terwijl die bij zijn eigen balkon aan het spelen was? Volgens de buurman bedoelde hij natuurlijk dat een inbreker niet op die steiger hoorde te staan, het had niets te maken met het donkere uiterlijk van mijn zoon.

Tijdens die mediation moest ik denken aan een paar jaar eerder, toen ik zelf in contact kwam met een politieagent. Alleen was dat niet in Nederland, maar in de Verenigde Staten. In Memphis, Tennessee, om precies te zijn.

Als kind ging ik bijna ieder jaar op vakantie naar de ouders van mijn moeder, in New York. Ze woonden in een deel van de Bronx dat eerst joods was, tot daar Afro-Amerikanen kwamen wonen en alle joden verhuisden. Behalve mijn grootouders. Ja- ren later kwam ik als uitwisselingsstudent aan de University of Memphis ook terecht in een Afro-Amerikaans gezelschap. Op de Universiteit van Amsterdam zaten in die tijd niet of nauwelijks zwarte studenten. Pas in Memphis, een overwegend zwarte stad, zag ik: o ja, zij studeren natuurlijk ook.

Gregory werd een van mijn beste vrienden en we waren al twintig jaar geen student meer toen ik bij hem logeerde. Na een avond uit zat ik achter het stuur van mijn huurauto en miste de afslag naar de straat waar hij woonde, dus we moesten nog een rondje rijden. Dat de agent van de Memphis Police Department zijn zwaailichten aanzette om ons te laten stoppen, had waarschijnlijk te maken met de als vrouwen verklede mannen die in de buurt van Gregory's huis zichzelf 's nachts op straat prostitueerden. De agent dacht dat wij aan het cruisen waren voor she-males.

De politieagent was wit, Gregory zwart en ik zat tussen ze in. Aan mijn kant van de auto vroeg de agent door het geopen- de raam of ik mijn rijbewijs wilde overhandigen. Het was na middernacht, bij het zien van de politieauto hadden alle she- males zich uit de voeten gemaakt, dus er was niemand in de

buurt. Met een zaklantaarn scheen de agent de auto in en zei dat ook mijn bijrijder zijn rijbewijs moest afgeven. Gregory merkte nog op hoe ongebruikelijk dat was, aangezien hij niet achter het stuur zat.

Misschien duurde het in werkelijkheid tien minuten tot de politieagent terugkwam met onze rijbewijzen, maar voor ons leek het een uur. In de tussentijd waren we allebei te gespannen om een woord uit te brengen. Nadat we onze rijbewijzen hadden teruggekregen en de agent was weggereden, zei Gregory: 'Bedankt.'

Ik vroeg waarvoor hij me bedankte.

'Gewoon,' zei hij. 'Dat je erbij was. Ik weet niet wat er anders was gebeurd.'

Het incident met mijn zoon is nu een jaar geleden, maar er is weinig veranderd. Mijn hele leven woon ik al tussen Nederland en Amerika in. De Verenigde Staten zijn in alle opzichten een gewelddadiger en extremer land dan Nederland. Dat is logisch, Amerika was vanaf het begin een extreem en gewelddadig land. Vanuit Europa arriveerden immigranten die de oorspronkelijke bewoners lieten weten: dit land is nu van ons. In de eeuwen erna transporteerden ze onder dwang miljoenen Afrikanen om het land voor ze te bewerken, onder gruwelijke omstandigheden.

In het contact met de politieagent in Memphis, maar eigenlijk bij iedere sociale interactie in Amerika, zijn alle aanwezigen zich bewust van de geschiedenis en van de bepalende rol die deze permanente donderwolk ook vandaag nog speelt. Tijdens de mediation op het politiebureau in Amsterdam-Zuid werd niet alleen niet benoemd dat de buurman nooit op deze manier zou hebben gereageerd wanneer een blond buurjongetje op zijn eigen balkon had gespeeld – bij het ter sprake brengen van dit onderwerp werd zelfs stomverbaasd gereageerd. Nee, natuurlijk had het niets te maken met Sonny's uiterlijk dat niet overeenkomt met dat van

de gebruikelijke bewoner in Amsterdam-Zuid, hoe kon ik toch op dat idee komen?

Dezelfde haast kinderlijke reactie is nu in Nederland te zien, sinds de protesten, discussies en maatschappelijke ontwikkelingen die in gang werden gezet na, onder meer, de moord op George Floyd. Ook Nederland heeft een gewelddadige geschiedenis, alleen heeft die zich grotendeels afgespeeld in de overzeese gebieden, zowel in de landen die werden veroverd door de West-Indische Compagnie als de Oost-Indische Compagnie.

Etnisch geprofileerd worden door de politie, altijd je best doen om niet agressief of bedreigend of emotioneel dan wel hysterisch over te komen, steeds worden gezien als onderdeel van een groep en niet als een individu, een lager advies krijgen na de basisschool en in het algemeen worden ingeschat als minder slim, hardwerkend of hoogopgeleid – waarom is dit voor het zwartharige deel van Nederland allemaal zo vanzelfsprekend dat het niet eens hoeft te worden uitgesproken, terwijl dezelfde verschijnselen voor de meerderheid van Nederland in 2020 volkomen nieuw lijken te zijn?

Het verschil met Amerika, waar de oorsprong lag van deze mondiale beweging, is dat iedereen daar weet wat de kleur 'wit' betekent en welke historische betekenis ermee samenhangt. In Nederland lijkt het alsof nu pas voor het eerst 'wit zijn' wordt benoemd als een afkomst, waar ook nog eens negatieve eigenschappen aan kunnen worden toebedeeld, zoals racisme en discriminatie.

Minderheden zijn het allang gewend om als een groep te worden beoordeeld – en meestal niet op een positieve manier. Maar vanuit een groep die zichzelf altijd heeft gezien als de neutrale standaard wordt nu gedacht: wat is dit, waarom word ik aangesproken op een systeem met racistische elementen dat niet door mij eigenhandig is aangelegd? Wij hebben hier toch jarenlang de dienst uitgemaakt en bepaald wat wel of niet acceptabel is, waar-

om zouden we ineens moeten luisteren naar andere stemmen? Waarom zouden zij iets te zeggen mogen hebben over óns land?

De frictie en onrust over alles wat door Black Lives Matter in gang wordt gezet, het draait allemaal om ongemak over verandering. De verhalen van politieke partijen, in musea, bij standbeelden of straatnamen, in praatprogramma's op de televisie – ze zijn hetzelfde gebeven, alleen worden ze nu getoetst aan een bredere en diversere standaard. En die verandering was niet voorzien. Liever was vastgehouden aan een toneelstukje waarin Nederland op wonderbaarlijke wijze het enige land ter wereld zou zijn waar nauwelijks of geen discriminatie bestaat.

Dan nog een snelle leeswijzer bij deze honderd verhalen. Ze zijn in chronologische volgorde geplaatst, van 2014 tot nu. Dat levert hier en daar een tijdsbeeld op. Zoals een van de geïnterviewden kort geleden opmerkte: nu wil iedereen zich júst uiten over de betekenis van hun afkomst in Nederland, maar vijf jaar geleden spraken we daar liever niet over. In de eerste jaren vertelden de geïnterviewden over de invloed van hun gemengde afkomst op leven en werk. De gesprekken maakten een ontwikkeling door. In de huidige tijd is het uitgangspunt geworden: oké, en hoe gaan we nu verder?

Kennelijk was 'blank' in 2014 nog een gangbare term, rond 2016 verschoof dat in bepaalde progressieve kringen naar 'wit'. De citaten van de geïnterviewden worden weergegeven in hun eigen taal. Wanneer zij 'blank' zeggen, of 'wit' of 'neger' of 'kankerjood', dan is dat de term die zij in het gesprek gebruikten.

In de tweede helft van het boek vraag ik iedereen te kiezen tussen de woorden 'wit' en 'blank'. Dat vraag ik omdat het een soort indicatie is voor waar zij staan in wat ik maar even de 'cultuuroorlog *du jour*' zal noemen. Eerder in het boek worden de geïnterviewden gevraagd naar hun mening over Zwarte Piet en Mohammedcartoons.

Ten slotte, een persoonlijke noot. Ik zie een belangrijk onderscheid tussen echte, legitieme problemen en theoretische discussies over vermeende racistische details die uiteindelijk vaak insignificant blijken te zijn. Het laatste heb ik in dit boek zo veel mogelijk proberen te vermijden. Voor een tragikomische beschrijving van dit spanningsveld – over wat er gebeurt wanneer het niet langer gaat om theorie, maar om de realiteit van de echte wereld – verwijs ik u graag naar mijn recentste roman, *Salomons oordeel*.

Soundos El Ahmadi

Comedian (Nederland, 1981)

NEDERLANDS

‘In het buitenland. Daar ben ik zuinig, nuchter en ik zie dat niets zo goed geregeld is als in Nederland. In België begint dat al. Op tijd komen, je aan afspraken houden, dat kunnen ze buiten Nederland niet. In Marokko zijn kantoren twee of drie uur per dag geopend. Vind je het gek dat het een derde-wereldland is?’

MAROKKAANS

‘Als we naar vrienden van mij gaan en Daniël vraagt of daar eten zal zijn. Ja natuurlijk is er eten. Als we bij zijn vrienden op bezoek gaan is het altijd ramadan, het hele jaar door. Je krijgt niets te eten.’

Ze waren drie jaar in gesprek geweest, de AVRO wilde meer diversiteit. Haar toekomst was erop afgestemd. Het presenteren van entertainment-programma's en een kindershow die speciaal voor haar werd ontwikkeld. Tot het telefoontje.

‘Een kort telefoontje. Ze kozen voor Kim-Lian van der Meij in plaats van voor mij. Een uur later zapte ik toevallig langs *RTL Boulevard*. Kim-Lian vertelde trots over haar nieuwe contract bij de

AVRO. Ze hadden mij nog snel even gebeld voordat ik op de televisie zou zien dat iemand anders het werd. Aan die drie jaar heb ik niets overgehouden, alleen een grap: het enige zwarte aan de AVRO is hun naam en zelfs die hebben ze verkeerd gespeld.’

Geen slechte grap.

‘Hé, ik heb hem zelf geschreven, natuurlijk is het een goeie grap. Maar dat is wel hoe het gaat. In Hilversum zeggen ze gewoon: deze keer zoeken we geen Marokkaan, misschien nemen we volgende

keer weer een exotische presentator. Dan vraag ik: maar jullie zochten toch een presentator? Daarna zeggen ze: ja, maar we hebben vorig jaar al een Surinaams meisje gehad. De redacties zijn helemaal blank en ze hanteren een soort quotum. Wanneer Ali B in een programma is geweest, weet ik al dat ik daar voorlopig niet in zit.

‘Toen ik dat telefoontje kreeg van de AVRO veranderde er iets in mijn hoofd. Ineens wist ik dat ik in het theater moet zijn, niet bij de televisie. In het theater kun je zeggen wat je wilt, zonder dat iemand van een redactie je komt vertellen wat je wel en niet mag doen. Daar heb je weer andere dingen. Wist je dat er een Nederlands theater bestaat met een programmeur die er speciaal is voor de allochtone artiesten? Dat je om die reden in hun theater wordt geboekt? Eerst dacht ik: wow, ik mag op dat podium staan. Toen ik hoorde over die programmeur voelde ik me zo vies, ik wilde meteen douchen.’

Op papier lijkt het misschien zwaar maar als Soundos El Ahmadi het vertelt klinkt het anders – als een soort grap. Op het gala van de Televisier-Ring verzamelen alle televisiemakers van Nederland zich. ‘Van al die duizenden mensen zijn er dus zes niet blank. We staan samen in een hoekje te klagen.’ Ze vertelt het op een vrolijke manier. Als iets dat nu eenmaal zo is. Maar eigenlijk anders zou moeten zijn.

‘Weet je wat het probleem is? Je mag het niet zeggen. Autochtonen denken dat het niet bestaat, alle allochtonen weten dat het wel bestaat. Het is als liefdesverdriet. Wanneer je dat zelf nooit hebt gehad, kun je je er misschien niets bij voorstellen. Maar je kunt er toch wel naar luisteren en proberen het te begrijpen?’

‘Wanneer je dit benoemt, klink je als de presentator die klaagt dat hij geen werk heeft. Ik heb genoeg werk. Een jonge Marokkaanse comedian en ook nog vrouw. Vanaf het begin kreeg ik veel aandacht. Dat ze wilden weten wat mijn ouders ervan vonden dat ik op een podium stond. Ik heb een keuze moeten maken:

wil ik een goede comedian worden of wil ik die Marokkaan zijn? Alleen maar praten over Marokkanen, programma's maken voor de NPS – die weg wilde ik niet. Dan herhaal je een trucje en word je lui. Ik ben een Nederlander die toevallig goed kan dansen. Tenminste, ik denk zelf dat ik dat goed kan. Voor interviews vraag ik altijd: wil je de comedian of wil je de Marokkaan?’

Is al die aandacht omgekeerde discriminatie?

‘Positieve discriminatie? Het is gewoon discriminatie, ik zie er niets positiefs aan. Wanneer jij je niet verdiept in mij, maar me alleen ergens voor vraagt omdat ik Marokkaans ben, dat is toch goor? Een Hollander zal zoiets nooit meemaken, die worden gevraagd om wat ze doen.

‘Er is een revolutie gaande. Mensen zijn er klaar mee dat alles moet gebeuren volgens een bepaalde bestaande organisatie. Habbekrats, de makers van de films *Rabat* en *Wolf*, zouden nooit een kans krijgen op subsidie van het Filmfonds. Dan doen we het toch zelf? Op internet zie je nu ook allerlei programma's ontstaan die in Hilversum nooit gemaakt zouden worden.’

Ze is getrouwd met Daniël. ‘Uit Zuid-Limburg. Vijlen, het mooiste bergdorp van Nederland.’

Zegt dat iets over jou?

‘Nee. Het zegt dat ik verliefd ben geworden op Daniël. Soms krijg ik een Mocro voor me die zegt dat ik een sell-out ben. Meestal is dat een jongen die geen Arabisch spreekt en ook niet goed Nederlands. En dan zou ik in de war zijn, met mijn Nederlandse man?’

Haar moeder kwam uit Tetouan, haar vader uit Rabat. Allebei uit zichzelf, onafhankelijk van elkaar.

Waarom kwamen ze juist naar Nederland?

‘Dat weet ik eigenlijk niet. Omdat dit het leukste land van de wereld is?’

Denk je dat jouw ouders verschilden van gastarbeiders?

‘Misschien wel. Mijn moeder studeerde, van mbo naar hbo naar post-hbo en daarna een managementstudie aan de Erasmus Universiteit. Mijn vader had een rijschool. Die waren er toen niet veel, hij had het rijk alleen. Op het vwo kreeg ik hetzelfde te horen als alle Marokkanen: dat we beter met onze handen kunnen werken, wat kwam ik hier doen? Dan moest mijn moeder weer naar school om met de leraar te praten.’

Fresku

Rapper, geboren als Roy Reymound (Nederland, 1986)

NEDERLANDS

‘De compassie die bij ons allemaal loskwam nadat het vliegtuig neerstortte in Oekraïne, ik vond het mooi om te zien. Toen voelde ik me wel een Nederlander. Het zou nog mooier zijn als we die compassie ook konden opbrengen als het niet om Nederlandse slachtoffers gaat.’

ANTILLIAANS

‘We hebben daar een begroeting. *Bo tei si?* Het betekent: je bent er wel toch? Of je echt aanwezig bent, erbij bent. Als ik me lekker voel, als ik in mijn flow zit, als ik hard praat en iedereen in de kamer kijkt naar me en luistert naar mijn verhalen, dan voel ik me een Antilliaan.’

ETEN

‘Ik ben nu op een veganistisch dieet, dus ik mag er eigenlijk niet aan denken, maar ik geloof toch wel dat het kip is. En dan bedoel ik de poten.’

Zijn moeder kwam in Brabant thuis met een Antilliaanse man. Daar was haar familie niet blij mee. ‘Dat is een van de moeilijkste dingen, denk ik. Zij zijn mijn familie, zo voelt het ook als ik bij ze ben. Ik identificeer me met de familie van mijn moeder. Het gevoel voor humor heb ik van mijn ooms, en mijn volle wenkbrauwen, dat kan ik zien. Maar ik zie ook dat ze geen andere donkere mensen kennen dan mij en mijn zus en broertje. En ik weet dat mijn vader het gevoel had dat ze hem niet in de familie wilden omdat hij zwart is.

‘Ik ben ook zwart. Het is een soort zwarte bladzijde, ik

ga er niet over beginnen. Dat heeft geen zin, want ik weet dat het van tafel wordt geveegd. Zij zullen zeggen dat het niet waar is. Het gaat niet over mijn familie, het gaat over een tijd waarin mensen in Nederland niet beter wisten.’

Voel jij je een Eindhovenaar?

‘Dat voel ik echt. Het is niet altijd makkelijk om hier te wonen, je moet alles zelf doen. Ik kan niet even om de hoek gaan en vragen: hoe doe jij dat? De rest van de wereld is toch ver weg.’

Je bedoelt dat je niet in Amsterdam woont?

‘Ja, dat. Maar ik ben trots op die dorpsmentaliteit, daar hoor ik bij. Alleen weet ik dat het soms botst met mijn zwarte mentaliteit. Voor ik artiest werd, heb ik veel gewerkt met echt boerse boeren. Productiemedewerker. Wanneer er weer iets in de krant stond over Antillianen en criminaliteit werd daar op het werk over gepraat. Ik wilde laten zien: kijk maar, ik heb zelfspot. Dan maakte ik met een Brabants accent een grap om te laten zien dat ik wél een goeie was.

‘Toen ik in de riemenfabriek werkte, moest ik een nieuwe collega inwerken. Hij vroeg: kan jij tegen een grapje? Op die vraag kun je eigenlijk geen ander antwoord geven dan ja. Daarna vroeg hij: wist je dat er een nieuwe apensoort bestaat die niet houdt van lianen? Ik wist al dat hij zou zeggen: een anti-liaan.

‘Het was als een aflevering van *Seinfeld*, ik lachte even en er viel een stilte. Hij gaf me een schouderklop en zei dat ik een goeie was. Ik zei nog steeds niets en wilde dat ik die schouderklop kon teruggeven. Een echte leider, iemand die andere mensen vooruit wil helpen, had op dat moment iets gezegd. Ik schaam me dat ik dat niet heb gedaan.’

‘Mijn vader heeft ooit Zwarte Piet gespeeld op mijn lagere school. Ik was jong, maar ik weet nog hoe pijnlijk het was. Op die school zaten mijn zus en ik en nog een paar Hindoestaanse kinderen, verder alleen Brabanders. Alles wat ik om me heen zag was blond, op school en in mijn familie. Mijn vader was in die jaren niet zo in de picture. Ik was een Nederlander, net als iedereen. Toen kinderen op school tegen me zeiden dat ik een

neger was, voelde ik ineens dat ik anders was. Tot die tijd dacht ik dat ik bij ze hoorde.

‘Mijn vader en moeder hadden altijd ruzie, ik kan me niets anders herinneren. Toen ik zeven was, ging het niet goed met mijn moeder, ze kon ook niet voor drie kinderen zorgen. Mijn vader zat al op Curaçao, hij eiste ons min of meer op. Mijn zus en ik verhuisden naar Curaçao. Het was anders. De opvoeding. Je kreeg daar klappen, thuis en op school, met de liniaal.

‘Mijn oma had acht kinderen, die allemaal kinderen hadden. De meesten woonden in ons huis en anders kwamen ze wel langs. Je zat op de vloer en je kreeg een bord eten. Het was anders dan in Nederland, maar ik mis het wel. Ik was lang, iedereen dacht dat ik zeventien was, dus kreeg ik ook ruzie met oudere jongens. Vraag me niet waarom, maar toen ik veertien was, had iedereen daar de gewoonte om een zakmes mee naar school te nemen. Ik deed het ook. Een jongen zei tegen me: ik heb daar wel iets voor. Hij bedoelde een pistool. Vanaf dat moment was ik gewoon bang. De hele tijd. Ik verhuisde terug naar mijn moeder.’

‘Vroeger zei ik altijd dat mijn vrouw eruit zou zien als Lauryn Hill in haar jonge jaren. Om mijn eigen kleur meer identiteit te geven, wilde ik een zwarte vrouw hebben. Ik had een kantoor nodig in Eindhoven en ging naar een woningbouwvereniging. Daar werkte Lieke. Vanaf het moment dat ik haar zag, was ik verliefd.

‘Lieke is Brabants, ze komt uit Eindhoven. Een mooie vrouw. Ze heeft een rock-uiterlijk, met tatoeages, maar ze is ook hiphop-minded, dat merkte ik meteen. Lieke is van overal. Ik kende alleen Nederland en Curaçao, zij liet me andere plekken op de wereld zien. Nu zijn we samen een gezin, in Eindhoven.

‘Met Lieke ben ik naar Curaçao geweest. Ze kon daar gewoon rondlopen in de moeilijke wijken. De mensen wilden haar meenemen in hun cultuur, ze waren *eager* om haar iets te leren. Dat had ik ook gemerkt toen ik daar kwam als het Nederlandse

kindje. Ze stonden voor mij open. In Nederland staan ze niet op die manier open, ze willen buitenlanders niet meenemen in hun cultuur en hun leven.'

Komt het niet doordat ze op de Antillen langer gewend zijn aan verschillende mensen dan in Nederland?

'Dan nog. Nederland is toch het *civilized* land en Curaçao niet? Zouden Nederlanders niet verder moeten zijn in hun ontwikkeling?'

Atilay Uslu

Ondernemer (Turkije, 1968)

NEDERLANDS

‘Als het Nederlands elftal speelt. En als ze tegen Turkije spelen? Dat is een gewetensvraag. Ik win altijd, dat is een voordeel.’

TURKS

‘Wanneer ik bij mijn ouders ben. Mijn vader woont in Turkije, met zijn jongere vriendin. Als hij in Nederland is logeert hij bij mijn moeder.’

Atilay Uslu richtte in 2005 Corendon op, een reisbureau en luchtvaartmaatschappij voor voordelige zonvakanties. Onder meer all-inclusive naar Turkije. ‘Onderzoek onder de klanten wijst uit dat de pvv bij ons boven de twintig zetels zit. Ze voelen zich thuis in Turkije – zolang de

Turken daar blijven. Wij zijn trouwens de enige volledig Nederlandse luchtvaartmaatschappij. KLM en Transavia zijn inmiddels Frans, Arke is Duits.’

Wat zou er zijn gebeurd wanneer Atilay Uslu’s moeder níet met de kinderen naar Haarlem was gekomen toen ze ontdekte dat zijn vader daar buitenechtelijke activiteiten ontwikkelde? Hij moet even nadenken. ‘Dan was ik nu een boer geweest, in Turkije, en hield ik me bezig met koeien en schapen. Daar kun je ook heel groot in worden.’

Ben je blij dat je leven werd verplaatst?

‘Ja natuurlijk, Nederland is een prachtig land. Kijk naar de landen die grenzen aan Turkije. Syrië, Irak. Dan zit je hier beter.’

Hij weet precies de dag waarop hij in Nederland arriveerde. '16 december 1969. We kwamen vanuit een dorp in de buurt van Ankara, ik was één jaar. Mijn moeder had gehoord dat mijn vader een vriendin had. Op dat moment hadden ze drie kinderen, ze vond dat mijn vader zijn verantwoordelijkheid moest nemen. Het schijnt dat ik de eerste jaren in Haarlem gedeeltelijk ben opgevoed door mijn vaders vriendin, mevrouw Carla. Ik herinner me daar niets van.

'De droom van mijn vader was: in Nederland genoeg geld verdienen voor een huisje in Turkije. En dan teruggaan. Ze dachten allemaal dat ze terug zouden gaan. In Haarlem had mijn vader koffiehuisen en pensions voor Turkse mannen. Die mannen kwamen alleen, ja. Vrouwen stonden in de rij voor die mannen met donkere haren. In die tijd werd het blijkbaar nog sexy gevonden. Niet alle mannen konden die verleiding weerstaan.

'Ik kan me niet herinneren dat ik in Haarlem ooit heb gevoeld dat ik een buitenlander was. Het gebeurde voor de eerste keer toen ik twintig was. Ik werkte bij Fokker als cockpittechnicus. Een afdeling ging dicht en mijn chef wilde me graag houden. Door de voorman werd ik toch ontslagen. Mijn chef zei dat het kwam door mijn Turkse achternaam. Als ik Van Dam had gotten, kon ik daar gewoon blijven werken.

'Later ontmoette ik ook wel Nederlanders die zeiden: eigenlijk mag ik Turken niet, maar jij bent een goede Turk. Dan dacht ik: jippiejee, dank voor het compliment.'

Hoe begon het geld verdienen?

'Het zat al een beetje in de familie, door mijn vader. Ik moest een miljoen bij elkaar hebben voordat ik dertig was. In guldens was dat nog, hè. Na dat eerste miljoen gaat het vanzelf, dan kun je steeds je doelen bijstellen.'

Zo makkelijk is het?

‘Nou, het gaat vaker mis dan dat het lukt. Ik denk dat het draait om vooruitzien. Dat kan ik blijkbaar goed. En je moet de juiste mensen om je heen verzamelen en ze motiveren. Daarna is het: alleen naar voren kijken en gaan met die banaan, zoals ik altijd zeg. Dat is mijn lijfspreuk.’

Het klinkt simpel.

‘Dat is het ook. Traditionele bedrijven maken alles ingewikkelder dan het moet zijn. Over RyanAir kun je zeggen wat je wilt, maar ze zijn nu twee keer zo groot als KLM en Air France. Met één vijfde van het personeel. Het kan allemaal, als je het maar simpel houdt.’

Heb je contact met andere vermogende Nederlanders?

‘Je hebt van die clubs, daar ga ik nooit heen. In Rotterdam hebben ze een keer gevraagd of ik een presentatie wilde geven. De organisator vroeg me: wat is het verschil tussen een Marokkaanse en een Turkse caissière? Ik zei dat ik het niet wist. Wat is dat voor vraag? Marokkanen zijn donkerder en ze hebben meer krullen. De enige verbondenheid is dat we allebei zogeheten allochtonen zijn. En we hebben hetzelfde geloof, een beetje. De culturen zijn totaal verschillend. Wanneer mensen mij een Marokkaan noemen, zeg ik eerst altijd dat ik van Turkse komaf ben. Na de tiende keer geef ik het op. Oké laat maar, dan ben ik wel een Marokkaan.

‘Op die miljonairsclub vertelde een andere man trots dat hij 1700 werknemers had, van wie 1000 allochtonen, allemaal laaggeschoold. En in het managementteam, vroeg ik. Nul van de zes. Dat vind ik opmerkelijk in Nederland. Die stap durven ze niet te maken met mensen die ze niet kennen. Verschillen zijn er altijd, ik vind dat je daar niet naar moet kijken. In mijn bedrijf kijk ik alleen naar kwaliteit.

‘In Duitsland is het anders. In de toplaag zie je veel Turken, het is normaal. Het verschil is dat de Duitse en de Turkse regering bondgenoten waren bij de immigratie. In overleg werden hoogopgeleide Turken naar Duitsland gehaald. Dan bestelde de Duitse overheid honderd Turkse dokters en vijftig advocaten. Hun kinderen hebben nu goede posities in Duitsland.

‘Naar Nederland kwamen Turken om in de fabriek te werken, of als schoonmaker. Of ze kwamen ongevraagd. Nu moet je tien landen door, toen hoefde je maar vijf grenzen over. Oostenrijk was de poort, na die grens was je binnen. Alleen al mijn vader heeft duizenden illegale Turken het land in geholpen. Als artiest had je geen visum nodig, iedereen had een gitaar bij zich, waarop ze niet konden spelen. En een Turks meisje dat legaal in Nederland woonde, was goud waard.’

Ben je met een Turkse vrouw?

‘Mijn oudste zoon kreeg ik met een Turkse vrouw. Nu ben ik met een Hollandse vrouw. Ik weet niet of het veel verschil maakt. Een relatie in stand houden is sowieso een kunstwerk, zeg ik altijd. Toevallig vertelde mijn vrouw me laatst dat we cultuurverschillen hebben. De eerste paar jaar had ik daar ook last van. Als ik met vrienden ben en mijn moeder belt, staat er tien minuten later eten op tafel. In een Hollands gezin moet dat van tevoren worden geregeld met afspraken. Ik kan niet zomaar mijn vrouw bellen en zeggen: we komen eraan.’

Noraly Beyer

Van 1985 tot 2008 presentator van het *NOS Journaal*
(Curaçao, 1946)

NEDERLANDS

‘Ik ben Nederlands, dat is een wezenlijk onderdeel van wie ik ben. Als je vraagt of ik een Nederlander ben, zeg ik ja. Maar als je vraagt of ik me een Surinamer voel of een Antilliaan, zeg ik ook ja. Ik ben gewoon een kind van het Koninkrijk.’

Het mooiste vond ze de mensen die kwamen vragen of ze over je hand mochten wrijven, om te zien of de kleur zou afgeven. Als kind was Noraly Beyer één keer op vakantie geweest naar Nederland. ‘De mensen hadden

ogen op steeltjes als ze ons zagen. Een gezin met zes kinderen, allemaal donker. Dat was ongekend.’

Eind jaren dertig verhuisden haar ouders van Suriname naar Curaçao. Daar was olie en Shell en meer banen. De vader van Noraly Beyer kwam terecht bij Shell, haar moeder zat in het onderwijs. Wie het zich kon permitteren stuurde zijn kinderen naar Nederland om te studeren. Op haar twaalfde ging ze naar het internaat in Roermond, bij de nonnen.

‘Alles was nieuw en spannend. Op Curaçao was ik al gewend aan een samenleving met verschillende soorten mensen, zeker ook met Hollanders. Omgekeerd kenden ze dat hier niet. Mensen zoals mij kenden ze alleen van de missiekalender. Ik zat met twee andere kinderen uit de West op die kostschool. We waren de zwarte korrels in een pan met witte rijst.’

Tot eind jaren zestig bleef ze in Nederland wonen. Tot ze een kind kreeg. ‘Ik wilde dat mijn kind zou opgroeien in de vrijheid

van de tropen. Niet in zo'n klein huis in Nederland.'

In Suriname kwam ze te werken bij het televisiejournaal van stvs, de staatsomroep. 'De eerste paar jaar was ik euforisch over de onafhankelijkheid, net als iedereen. Toen kwam de coup in 1980. Mijn schoonvader, die in Hongarije de inval van de Russen had meegemaakt, waarschuwde vanaf het begin dat het nooit goed afloopt met een land waar militairen de macht grijpen. Ik dacht: slechter kan niet, van mij kregen ze *the benefit of the doubt*.

'Algauw ging de groep rond Bouterse zich dictatoriaal gedragen. Wij maakten al jaren een televisiejournaal, we wisten hoe dat werkte. Zij wisten alleen: als je de macht hebt, ben je de baas. Over mij en een andere collega zeiden ze dat we de revolutie niet hadden begrepen. De Decembermoorden waren de Apocalyps. Tijd om te gaan.

'Ik was veertien jaar weggeweest uit Nederland. De sfeer was totaal omgeslagen, alles was veranderd. Voordat ik wegging, werden wel al grapjes gemaakt over Surinamers. Dat ze de meiden afpakten en lui waren en zo hard lachten. Turken en Marokkanen had ik ook leren kennen. Die werden een beetje achter de dijk gehouden. Ze zouden toch teruggaan.

'Ik denk dat het kwam door het aantal. Hoe meer er zijn, hoe ingewikkelder het wordt. Voordat ik wegging, had ik veel contact met Antillianen en Surinamers. Altijd in een gemengd gezelschap, dat ging op een natuurlijke manier. Dat mengen ging niet meer zo makkelijk, het was harder geworden. In Nederland was blokvorming ontstaan, die er nu nog steeds is. Het heeft ook te maken met het geloof, met de islam, waar in Suriname op een andere manier mee wordt omgegaan.'

Wat trof u verder aan?

'Ik viel in een discussie onder Surinamers en Antillianen die zichzelf niet herkenden in de media. Ze riepen: waar is de zwarte

Emmer? Fred Emmer was een nieuwslezer bij het *NOS Journaal*. Mensen namen mij mee naar bijeenkomsten waar werd geroepen dat het zo niet verder kon. In koor riep ik het mee: waar is de zwarte Emmer? Op de televisie was niets terug te zien van de verkleuring in de maatschappij.

‘De hoofdredacteur van het *NOS Journaal*, Peter Brusse, had lange tijd in Engeland gewoond. Daar waren en zijn ze verder dan in Nederland. Toen er een plek vrij kwam doordat Fred Emmer stopte, vond de hoofdredacteur dat zijn opvolger zwart moest zijn. Ik had dit werk eerder gedaan, ze kwamen bij mij terecht. Ik weet nog dat ik tijdens de sollicitatie zoiets zei als: zo zo, gaan jullie eindelijk op zwart? Toen moesten ze wel lachen.’

U vond het geen bezwaar dat u werd gekozen omdat u zwart bent?

‘Ik vond en vind nog altijd dat functies in het openbare leven een goede afspiegeling van de maatschappij moeten zijn. Er was niets. Als ik dan de kans kreeg om er iets aan te doen, moest ik niet flauw zijn.’

Bent u zich bewust van de historische betekenis?

‘Dat is lastig om over jezelf te zeggen. Ik vind het vooral jammer dat het niet doorzet. Hoeveel zijn er nu? Overal wordt gezegd: ze zijn er niet. Bij de televisie, in het theater. Het is een taboe dat geen taboe zou moeten zijn. Maar iemand moet het managen, die verschillende culturen. In de hectiek van de dag is daar vaak geen tijd voor.

‘Toch zouden ze actiever moeten zoeken, zich inleven in andere culturen. Voor mensen met een andere afkomst, die wel hier zijn geboren en getogen, blijft het leven toch anders dan voor iemand die iedere middag om vier uur een kopje thee kreeg van zijn moeder. Ik begrijp dat het makkelijk is om steeds maar weer

terug te vallen op je eigen bastion. Als het geloof erbij wordt gehaald, is het helemaal ingewikkeld. Maar als we verder willen, zullen we toch zwaarder moeten inzetten op wederzijds begrip.'